

Aan: De leden van de Tweede Kamer
Betreft: Begrotingsbehandeling 2021 SZW

Utrecht, 12 november 2020

Geachte leden van de Tweede Kamer,

In april 2020 deden we als Landelijke Armoedecoalitie¹ in een brief aan alle fracties van de Tweede Kamer tbv de verkiezingsprogramma's een appèl op u om bestaanszekerheid voor iedereen te realiseren (zie bijlage).

Op dat moment was de coronacrisis nog maar net uitgebroken. Inmiddels is het duidelijk wat dit betekent en wat de impact is op een grote groep van zeer kwetsbare mensen. De situatie was ernstig en inmiddels zijn de zorgen nog groter geworden.

Voor de behandeling van de begroting van het ministerie van SZW zijn de zes aanbevelingen uit de adviesbrief hierdoor nog urgenter.

De zes aanbevelingen van de Landelijke Armoedecoalitie zijn:

- 1 Een toereikend inkomen voor alle inwoners van Nederland;*
- 2 Geen onnodige verhoging van schulden;*
- 3 Een eenvoudig systeem van regelingen en toeslagen;*
- 4 Ruimte voor overheden om te komen tot échte oplossingen voor problematische schulden;*
- 5 Verminder de woon- en energielasten voor minima;*
- 6 Een integrale aanpak van armoede en schulden, preventie en empowerment.*

In deze brief gaan we als Landelijke Armoedecoalitie, op basis van de laatste cijfers en publicaties, eerst in op de te verwachten gevolgen van de coronacrisis. Daarna gaan we uitgebreider in op onze aanbevelingen.

Gevolgen van de coronacrisis

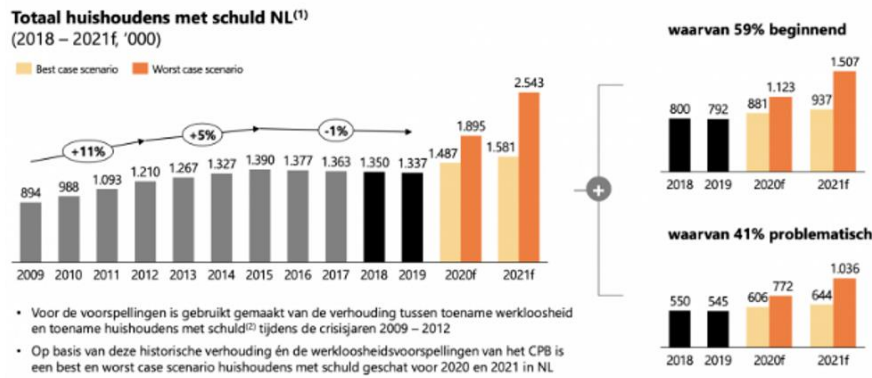
Volgens de laatste ramingen van de Europese Commissie duurt het herstel van de economie na corona langer dan verwacht. Voor Nederland wordt gerekend op een krimp van 5.3 procent voor 2020, 2.2 procent voor 2021 en een aanhoudende krimp in 2022 van 1.0 procent. Hiermee wordt het sombere scenario dat eerder door Deloitte en SchuldenlabNL in beeld is gebracht, bevestigd. Het betekent dat we rekening moeten houden met alarmerende cijfers. Eén op de zes huishoudens verwacht een inkomensachteruitgang van 30 procent of meer. Het aantal huishoudens met betalingsproblemen zal naar verwachting toenemen van 1.4 miljoen naar wellicht 2 miljoen. Het

¹ De Landelijke Armoedecoalitie is een netwerk van landelijke partijen die zich vinden in het gezamenlijke doel om armoede en schulden aan te pakken. Aangesloten zijn: ATD Vierde Wereld, Alliantie Vrijwillige Schuldhulpverlening, Burgerkracht De Pijler, FNV, Gemeente Utrecht, Ieder(in), Landelijke Cliëntenraad, Sociaal Werk Nederland, Sociale Alliantie, SUNN, Valente, Werkplaats COMO, Woonbond, Armoedecoalitie Utrecht. De kenniscentra Nibud en NVVK ondersteunen de Armoedecoalitie inhoudelijk met kennis over wat werkt bij een effectieve aanpak van armoede en schulden.

aantal huishoudens met problematische schulden (betalingsachterstanden die de komende jaren niet kunnen worden voldaan) zal toenemen van ca. 650.000 in 2020 naar mogelijk 1 miljoen in 2021.

Het vooruitzicht

- ‘Worst-case scenario’: meer dan een miljoen huishoudens met problematische schulden.

Uit: Rapport schuldenproblematiek covid-19 van Deloitte en Schuldenlab NL, 2020.

Nieuwe groepen in armoede

Grote groepen mensen komen door de coronacrisis in de financiële problemen door een terugval in het inkomen. Een (groot) deel van deze mensen zal voor het eerst te maken krijgen met financiële problemen. Zij moeten terugschakelen in hun uitgavenpatroon, terwijl ze dat èn niet gewend zijn, maar ook vaak niet zomaar kunnen omdat sommige uitgaven zoals bestaande woonlasten niet snel omlaag te brengen zijn. Deze groep kent bovendien de weg naar de financiële zorgverlening en het sociale domein niet, waardoor de kans groot is dat zij te laat aan de bel zullen trekken. Veel mensen maken nu gebruik van betaalpauses die door schuldeisers worden aangeboden. Hierdoor vormt zich een stuwmeer van uitgestelde betalingsproblemen. Gemeenten zullen te maken krijgen met overbelasting van schuldhulpverleners als in korte tijd veel meer hulpvragers geholpen

Mensen die al voor de coronacrisis te maken hadden met financiële problemen

We hebben daarnaast ook te maken met een groep mensen die al voor de coronacrisis financiële problemen had. Veel van deze mensen hebben zich tijdens de periode van sociale onthouding niet gemeld. De beschikbare fysieke loketten waren grotendeels gesloten, hulpverleners en vrijwilligers konden geen huisbezoeken meer afleggen. In een aantal gevallen is er via de telefoon of digitaal hulp geboden. Veel van deze hulpvragers zijn echter niet digitaal vaardig, en hebben dus geen of onvoldoende hulp gekregen. Dit is terug te zien in een daling van de instroom in de schulddienstverlening tijdens de crisis.

De Landelijke Armoedecoalitie ziet dat het de meeste gemeenten onvoldoende lukt om alle inwoners adequate financiële ondersteuning te bieden. Het Nibud ziet dat er minstens vier huishoudtypen zijn die niet de inkomensondersteuning krijgen die nodig is om rond te kunnen komen. Dit zijn:

- 1. Jongeren tot 21 jaar met bijstandsuitkering of minimumloon.*
- 2. Stellen met een bijstandsuitkering met twee of meer kinderen van 12 jaar en ouder.*
- 4. Mensen met een minimuminkomen en hoge zorgkosten.*
- 5. Mensen met een flexibel inkomen.*

In theorie komen deze huishoudens tientallen euro's per maand te kort. Maar het Nibud weet dat het in de praktijk om hogere bedragen gaat doordat huishoudens niet alle toeslagen en regelingen krijgen waar zij recht op hebben en/of hogere uitgaven hebben.

Incidenteel gebeurt er op dit moment veel, vanuit de Rijksoverheid en de private sector, om de eerste klappen van de coronacrisis op te vangen. Dit is goed, maar niet toereikend. Uitstel is geen afstel: er komt een moment dat rekeningen, leningen en hypotheekleningen weer betaald moeten worden. Op basis van de sombere prognoses komt de Landelijke Armoedecoalitie tot de volgende aanbevelingen:

1 Een toereikend inkomen voor alle inwoners van Nederland

De coronacrisis laat nogmaals zien dat het oplopen van betalingsachterstanden vaker het gevolg zijn van pech dan van verwijtbaar handelen. Financiële stress heeft een negatieve invloed op alle levensgebieden, en kost de samenleving veel meer dan directe hulp. Daarom geeft de Armoedecoalitie het dringend advies:

1. Verhoog het netto minimum jeugdloon en het minimumloon.
2. Pas uitkeringen voor kwetsbare huishoudens aan op een verantwoord minimum. Met als uitgangspunt dat er sprake is van een voldoende leefgeldbudget voor elk huishouden.
3. Verhoog het kindgebonden budget voor gezinnen, niet alleen vanaf het derde kind.
4. Breng een langer glijdende schaal aan in de zorgtoeslag en het kindgebonden budget, zodat de armoedeval afneemt.
5. Verhoog de huurtoeslag.
6. Concretiseer de stappen die nodig zijn om de adviezen van de commissie Borstlap over noodzakelijke aanpassingen in de regulering van de arbeidsmarkt te implementeren.
7. Organiseer op arbeidsmarktniveau 'APK' gesprekken over inkomensgevolgen voor de financiële situatie bij veranderingen als: van school naar werk, van hoger betaald werk naar lager, van werk naar pensioen, etc. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van onder meer "Geldfit".
8. Verhoog de gemeentelijke budgetten voor bijzondere bijstand, schuldhulpverlening en nabije zorg- en welzijns-dienstverlening in het sociaal domein.
9. Stop met de algemeen verplichtende kostendelersnorm, maak hier standaard maatwerk van (vgl. IPW).
10. Leg de mogelijkheid om een schuld gespreid te betalen vast in de wet.

2 Geen onnodige verhoging van schulden

Rentes, boetes en incassokosten vormen meer dan de helft van alle openstaande vorderingen. De Landelijke Armoedecoalitie kijkt met belangstelling naar de initiatieven rond het creëren van schuldenrust met een Pauzeknop. De coalitie is blij met de incidentele overheidsmiddelen, maar beducht voor de structurele tekorten op langere termijn. Positief is de invoering van Wgs2 en aangepaste wetgeving rond de beslagvrije voet per 1 januari 2020. Hetgeen een betere bescherming biedt voor het bestaansminimum van burgers.

De coalitie pleit ter ondersteuning voor:

1. Aanpassing wetgeving om schuldeisers eerder te bewegen in te stemmen met het stilleggen van de incasso bij betalingsproblemen in een Noodstop-procedure.
2. Verlaging van de bestuursrechtelijke premie van 110 naar 100 procent.
3. Een wettelijk plafond voor de ophoging van kosten bij de oorspronkelijke vordering.
4. Een verbod op het doorverkopen van vorderingen (zogenaamde factoring), zodat kosten niet onnodig hoger worden. En verplicht dat bij overdracht van schulden (verkoop) de herkomst van de oorspronkelijke schuld tenminste altijd herleidbaar is.
5. Jongeren zonder regelmatig inkomen of met een studielening komen nu niet in aanmerking voor schuldhulpverlening. Maak van een tegenprestatie van jongeren een economische waarde, en biedt in ruil voor een tegenprestatie (school, werk) wel schuldhulpverlening.

3 Een eenvoudig systeem van regelingen en toeslagen

Het huidige Toeslagenstelsel brengt mensen onnodig en te vaak in financiële problemen. Het Toeslagenstelsel is failliet en dient zo snel mogelijk te worden aangepast. Uitgangspunt moet zijn dat het veel eenvoudiger wordt voor de mensen voor wie het is bedoeld. En dat organisaties risicodrager zijn, en niet individuele inwoners. De Landelijke Armoedecoalitie pleit voor:

1. Herverdeling van middelen gebaseerd op garanties voor financiële bestaanszekerheid zoveel mogelijk via de inkomstenbelasting in plaats van afzonderlijke aanvullingsregelingen. Een inkomen uit werk of (tijdelijke) uitkering moet volstaan.
2. Gelijk trekken van inkomens- en vermogensnormen.
3. Bepaling van één vast moment voor maandelijkse -of 4-wekelijkse- uitbetalingen van alle door de overheid uitgekeerde inkomens.
4. Ruimhartige compensatie van gedupeerden vanwege fouten van de Belastingdienst en de Toeslagen. Zet in op hernieuwd toekomstperspectief voor betrokkenen. Compenseer schuldeisers en benadeelden, zodat niet alle compensatie rechtstreeks naar de schuldeisers gaat.
5. Samenvoeging van toeslagen om het aanvraagproces te vergemakkelijken en de kans op terugvorderingen te verkleinen.

4 Ruimte voor overheden om te komen tot échte oplossingen voor problematische schulden

De Landelijke Armoedecoalitie is positief over de ontwikkeling van afdoening van problematische schulden door collectief schuldregelen, de inzet van het saneringskrediet (met het landelijke Waarborgfonds voor saneringskrediet en herfinanciering van schulden) en de procesversnelling door inzet van digitale communicatie tussen schuldeisers en schuldhulpverleners. Ook de extra inzet op uitbreiding van 'noodstop' mogelijkheden juichen we toe. Hiernaast adviseert de coalitie vanuit de corona-urgentie om:

1. De Bbz kredietverlening mogelijk te maken voor ondernemers met een verdienende partner.
2. De saneerbaarheid van overheidsvorderingen te verruimen.

3. Prioriteit te geven aan een snelle implementatie van de voorgestelde corona noodmaatregelen, en hiervoor ook de benodigde structurele middelen beschikbaar te stellen.
4. De samenwerking tussen publieke en private partijen te stimuleren en mogelijk te maken: juist in tijden als deze is het uitermate relevant om alle mogelijkheden die zowel publieke als private partijen te bieden hebben optimaal te benutten en met elkaar te verbinden zodat mensen met schulden optimaal geholpen kunnen worden.

5 Verminder de woon- en energielasten voor minima

Woonlasten zijn onevenredig opgelopen binnen huishoudbudgetten in Nederland. Uit onderzoek van het Nibud blijkt dat 26 procent van de huurders (te) hoge woonlasten heeft ten opzichte van de basisbedragen. Huishoudens met hoge woonlasten hebben vaak te maken met tekorten op de begroting. Zo heeft een alleenstaande huurder met een hoge woonlast in ruim 70 procent van de gevallen een tekort op de begroting. Ook bij andere huishoudtypen krijgt ruim de helft van de huishoudens met hoge woonlasten de begroting niet rond. De Landelijke Armoedecoalitie adviseert daarom:

1. Investeer juist nu in vergroten van het toegankelijk woningaanbod, zowel in de sociale als in de private sector.
2. Investeer juist nu in verduurzaming. Zorg dat energiebesparing meer oplevert dan huurverhoging kost.
3. Compenseer huurders in slecht geïsoleerde woningen, bevries de huurprijzen in de categorieën F en G.
4. Realiseer een maximaal acceptabele woonlastenquote, gerelateerd aan een netto huishoudinkomen. Bijvoorbeeld 25 of 30 procent.
5. Schaf de verhuurdersheffing af om investeringsruimte te maken.

6 Een integrale aanpak van armoede en schulden, preventie en empowerment

Naast de onevenredig hoge woonlasten drukken ook hoge zorgkosten bij veel huishoudens sterk op de begroting. Ook school- en opleidingskosten kunnen zorgen voor een toename van financiële stress. In vrijwel alle huishoudens met meervoudige problematiek zien we een financiële component. Een gebrek aan geld gaat vaak samen met risicofactoren op andere levensgebieden, zoals werkloosheid en een verslechterde gezondheid. Een afname van de financiële zorgen kan de zorgkosten doen dalen. Daarom vraagt de Landelijke Armoedecoalitie:

1. Schaf de eigen bijdrage in de zorg af of maak deze inkomensafhankelijk.
2. Verminder de stapeling van zorgkosten voor chronisch zieken en mensen met een beperking.
3. Schaf de vrijwillige ouderbijdrage van scholen af voor mensen met een laag inkomen.
4. “Praten over geld is nodig”. Het kan iedereen gebeuren, praat over geld, geldzorgen en betalingsproblemen. Dat vraagt diversiteit in voorlichting en uitbreiding van school- en publieksvoorlichting, regionale budgetadviescentra. En vergrote inzet in het bereik van voorlichting en ondersteuning aan kwetsbare groepen: laaggeletterd, mensen met een (licht) verstandelijke beperking, maatschappelijke- en vrouwen-opvang en begeleid en beschermd wonen. Maak aandacht voor financiën een verplicht onderdeel van een individueel zorg-, leef- of ondersteuningsplan.
5. Doe aan klantsegmentatie: zelfstandigen, afhankelijk en kwetsbaren vragen een eigen aanpak en benadering. Investeer in kwaliteit en ontwikkeling van vakmanschap en ervaringsdeskundigheid in het sociaal domein, met vrijwilligers en beroepskrachten.

6. Benader vanuit zorg, welzijn, hulpverlening -en de overheid- mensen ondersteunend, waardierend en respectvol. Financiële zorgen ontstaan overwegend door onoplettendheid, pech of een gebrek aan vaardigheden. Een strenge aanpak met een accent op rechtmatigheid is onterecht en ineffectief. Beloon hulpvragers met een menselijke dienstverlening op maat, met doeltreffendheid en rechtvaardigheid boven rechtmatigheid. Dat vraagt ook om ontschotting van hulp- en dienstverlening op gemeentelijk niveau. Het is een taak van de overheid, en de verschillende betrokken diensten en departementen om minder vanuit de eigen kokers en meer vanuit het inwonersperspectief te denken en te handelen.

Tot slot

Effectieve armoedebestrijding begint bij het realiseren van financiële bestaanszekerheid, een toereikend budget en een begrijpelijk systeem. Daarnaast is het essentieel om naast mensen te staan, hen te helpen grip te krijgen op hun eigen situatie en perspectief te vinden. Wij bevelen daarom aan:

- *Zet in op preventie en vroegsignalering* om in een zo vroeg mogelijk stadium de negatieve vicieuze cirkel van armoedeproblematiek te voorkomen (Schonewille & Weijers, 2019). Investeer daarom in de voorliggende voorzieningen zoals het buurt en sociaal werk en zet ervaringsdeskundigen in om de drempel tot hulp en regelingen te verlagen. Sociaal werkers werken letterlijk 'in de buurt'; reageren op de eerste signalen wanneer mensen vastlopen in hun dagelijks bestaan; zij bieden handelingsperspectief aan bewoners; zij helpen de weg te vinden naar de maatregelen en bieden een breed palet aan interventies – financieel-technisch én psychosociaal - die passen bij een integrale oplossing van de problemen.
- *Zet in op versterking van de eigen kracht en vaardigheden van burgers* zodat de vicieuze cirkel van machteloosheid, stigmatisering, discriminatie, uitsluiting en materiele ontberingen doorbroken wordt. Enerzijds door basisrechten – zoals een ID-bewijs, inschrijving in het BRP, zorgverzekering en huisvesting – te borgen, en anderzijds door mensen de kans te geven zich te ontwikkelen en zelf een uitweg te vinden uit hun situatie. Ook hier is de inzet van ervaringsdeskundigen essentieel.

Als Landelijke Armoedecoalitie doen wij een dringend appèl op u om onze aanbevelingen zoveel mogelijk te borgen in de begroting 2021.

Hartelijke groet,

Jan van Leijhorst,
voorzitter Landelijke Armoedecoalitie

Marry Mos
secretaris Landelijke Armoedecoalitie

Landelijke Armoedecoalitie, 12 november 2020

de Sociale Alliantie voor een samenleving zonder armoede

De kenniscentra Nibud en NVVK ondersteunen de Armoedecoalitie inhoudelijk met kennis over wat werkt bij een effectieve aanpak van armoede en schulden

